

Francis Bacon

Angličan, narozen roku 1651, který se zapsal do dějin vědy a filozofie tím, že se pokusil postavit veškeré lidské poznání na nové základy. Žil v době, kdy obchod mezi Anglií a Amerikou dosáhl nebývalého rozkvětu, jehož důsledkem Anglie dosáhla námořní a koloniální nadvlády. Za vlády Alžběty I. a jejího následníka dosáhla Anglie politickou stabilitu a kulturního rozkvětu. Francis Bacon inklinoval stejným dílem jak k politice, tak i k filozofii. Jeho politická kariéra nabrala strmé tempo vzhůru. Dostal se až na post nejvyššího prokurátora. Král jej povýšil na barona z Verulamu. Poté následoval potupný pád, kdy byl usvědčen z úplatkářství. Následně byl omilostněn, ale k politické kariéře se už nevrátil a plně se věnoval vědecké činnosti, která mu přinesla větší slávu, než ta politická.

Na své spisovatelské dráze se proslavil svými *Esejemi*, které zůstávají trvalou součástí světové literatury pro své stylistické mistrovství.

Ve své vědecké činnosti si nedal menší úkol, než rozsáhlou obnovu věd. K té si stanovil tyto úkoly:

- ukázat příčiny stagnace věd;
- podat nové rozdělení věd a jejich úkolů;
- zavést novou metodu vysvětlování všech přírodních jevů a popsat řadu vynálezů a objevů bádání;
- načrtnout obraz budoucí společnosti, která by měla prosperovat na základě vědeckého pokroku.

Bacon dokončil jen tři části, které shrnul ve spisech *O důstojnosti a pokroku věd, Nové organon a Nová Atlantida*.

Ad 1) Zde se Bacon zabývá četnými vědními obory (medicínou, psychologií, politikou atd.), které rozděluje a vymezuje vzhledem k teologii. Konstatuje, že chybí vhodná *organizace* vědy na mezinárodní úrovni, jež by shromažďovala objevy a vynálezy z celého světa. Dále je nutno vytýčit *cíl* a metodu bádání jednotlivých vědních disciplín. Tento cíl si ale nemohou poznat a stanovit jednotlivé vědní disciplíny samy, ale věda, která stojí nad nimi. Tou vědou je *filozofie*.

Ad 2) Druhý bod má ukázat cíl metody. Cílem má být podle Bacona pokrok, praktické využití a *ovládnutí přírody člověkem*. Přírodu může člověk ovládnout jen tehdy, pokud bude znát a respektovat její zákony. K dosažení cíle je potřeba správné *metody*. To je podmíněno jednak *očištěním našeho myšlení od omylů a předsudků a používáním správného myšlení a bádání*.

K první podmínce ukazuje Bacon svou nauku o *idolech* (předsudky a iluze). Rozlišuje tyto druhy idolů:

1. **Idoly rodu** – omyly vycházející z lidské povahy. Naše myšlení je zakaleno různými pudy a afekty. Proto je třeba zkoumat všechny argumenty, které nám připadají na první pohled srozumitelné a jasné.
2. **Idoly jeskyně** – přebírá od Platónova podobenství o jeskyni a označuje omyly, které mají základ v individuálním založení výchovy konkrétního člověka. Je jich tolik, kolik je lidí.
3. **Idoly trhu** – vycházejí ze společenského styku mezi lidmi. Zvláště řeč může být často zkrácená a špatně chápána.
4. **Idoly divadla** – zde útočí Bacon na zakořeněné tradice, jež jsou bezmyšlenkovitě přejímány a osvojovány následovníky. Zvláště staří filozofové nás často uvádějí v omyl. Jak poznamenává, doba současná je vlastně dobou starší, protože vyžrála zkušeností minulosti. Staří filozofové hrají vlastně divadlo ve snaze vnutit nám svoje poznatky se všemi chybami.

Očištění rozumu od idolů je negativní částí úkolu.

Tou pozitivní je poučení o správné vědecké *metodě*. Správná metoda se nemůže opírat o tradice, jež by vedla pouze, jak říká Bacon, „*k poslušnosti učitelů a žáků, nikoli objevovatelů*“. Řešením je návrat ke zkušenosti, zkoumání přírody pomocí *indukce*. Při shromažďování dat je třeba postupovat systematicky. Cesta k úspěchu je pracovní hypotéza jako východisko, shromažďování dat pomocí experimentu, jež je uspořádán dle daného cíle a vyvození důsledků a vyjádření obecných vět, které je nutno ověřit novými experimenty.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

STŘEDNÍ
PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA
STAVEBNÍ
OPAVA

Pracovní list byl vytvořen v rámci projektu
"Nová cesta za poznáním", reg. č.
CZ.1.07/1.5.00/34.0034, za finanční podpory
Evropského sociálního fondu a rozpočtu ČR.

Uvedená práce (dílo) podléhá licenci Creative Commons
Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko

Ad 3) V díle **Nová Atlantida** se pokouší Bacon načrtnout obraz budoucí společnosti, která není řízena politiky, ale nejlepšími vědci. Navazuje na Platónovu zmínku o mytickém ostrově a částečně přebírá jeho myšlenku Ideálního státu. Baconův stát neobchoduje se zbožím, ale se „světlem pokroku“. Stát vysílá každých dvanáct let nejlepší učence do světa, aby se vrátili obohaceni o nové vědecké poznatky a cizí jazyky.

Bacon otevřel možnost náhledu do nového duchovního světa. Ukázal, že jedině zkušenost je zdrojem veškerého poznání přírody. Je třeba poznamenat, že metoda indukce, kterou razil není totožná s indukcí dnešní doby. I když měl mnoho kritiků, jako velký inspirátor patří k duchovním otcům nové doby.

Literatura:

Störig, H.J. Malé dějiny filozofie, vydalo nakladatelství Zvon Praha 1991, ISBN 80-7113-041-9